

УДК 37.011.3-053.6"20":[17.022.1:140.8] І. Франко
DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vpe.2019.34.10581>

АКТУАЛЬНІСТЬ ГУМАНІСТИЧНИХ ІДЕЙ ІВАНА ФРАНКА В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

Михайло Матковський

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Туган-Барановського, 7, Львів, Україна, 79005*

Досліджено погляди Івана Франка на оптимізацію освітнього простору. Зважаючи на те, що освітній простір може бути об'єктом цілеспрямованих змін, автор аналізує різні підходи до структурування освітнього простору і відповідні механізми його створення.

Крізь призму філософських поглядів Івана Франка філософськи осмислюється співвідношення соціального та морального аспектів становлення особистості. Проведено аксіологічну паралель Франко-сучасність. Доведено актуальність упровадження гуманістичних ідей Івана Франка в процес навчання, виховання й розвиток особистості. Аргументовано важливість реформування соціальних інститутів суспільства як головних форпостів формування освітнього простору. Обґрунтовано, що одним з найважливіших завдань сучасної освіти повинно бути розвиток здатності молоді до саморозвитку, самовиховання, адаптації, саморегуляції та самореалізації.

Ключові слова: освітній простір, Іван Франко, гуманістичні ідеї, соціальний інститут, становлення молоді, особистість.

Для сучасного суспільства життєво важливим є закріплення та гармонізація певних типів соціальної взаємодії, а також створення відповідних умов, у контексті яких молодь як майбутнє суспільства могла б повноцінно формуватися на всіх життєвих етапах. Глобалізаційні процеси, які стосуються усіх сфер життєдіяльності суспільства, в тім числі системи освіти, зумовили появу поняття “освітній простір”.

Освітній простір в найпростішому сенсі можна охарактеризувати як сферу суспільної діяльності, в якій відбувається цілеспрямоване соціокультурне відтворення людини, розвиток і формування її як особистості.

Євроінтеграційні процеси, які проходить наше суспільство, зокрема болонський процес, потребують докорінної зміни освітньої парадигми. На зміну пострадянській жорсткій одноманітності в системі освіти прийшли такі ідеї, як гуманізація та демократизація освіти, утвердження новітніх інформаційних педагогічних технологій, орієнтованість на розвиток

особистості дитини та її здатності до саморозвитку тощо. Однак усі ті ідеї поки що потребують глибокого осмислення та інтеграції в навчальні технології. Організація освітнього простору, розроблення пріоритетних напрямів розвитку освіти вже довгий час перебувають в епіцентрі дискусій провідних педагогів країни.

Освітній простір сьогодні розглянуто у категоріальному апараті багатьох наук зокрема педагогіці, психології, культурології, філософії тощо. У контексті досліджуваної проблеми суттєве значення мають праці з філософії освіти М. Поповича, Є. Бистрицького, В. Андрущенка, В. Скотного та інші. Розглядом поняття “освітній простір” займаються Г. Бутенко, А. Евтодюк, А. Семенова, І. Бех, Н. Рибка, Є. Голобородько та ін. Під час розробки освітніх програм значну увагу приділяють поєднанню освітнього простору з гуманістичними процесами такі учені як С. Кримський, О. Петренко, Н. Провоторова, М. Степко О. Вишневський та ін.

Значну увагу цій проблемі приділяли видатні українські мислителі кінця XIX – початку XX ст. Дослідження їхньої філософської та педагогічної спадщини є важливим потенціалом в контексті створення новітньої української освітньої парадигми, зокрема освітнього простору. Вельми важливими, на нашу думку, є *гуманістичні ідеї* Івана Франка.

Особливість та важливість ідей Івана Франка полягають у тому, що вагома їх частина вибудовувалася не просто в контексті викликів свого часу, а в розумінні принципів та механізмів складних геополітичних та культурних процесів, які не зупиняються у сталому вигляді, а постійно перебувають у поступі. “Те, що говорять про сучасність як перехідний момент, як про час якогось народження, якогось інтервалу поміж ніччю і днем – це брехня і нісенітниця, наголошує мислитель. Кожен історичний момент є перехідним моментом, бо історія не стоїть на місці; кожен момент є хвилиною народження і смерті водночас, засіву і жнив разом. Очікування якогось тасмничого, великого, безконечного, чудового майбутнього – це брехня і нісенітниця, бо майбутнє буде таким, яким можуть його створити минуле й сучасне. З посіяної гречки не виросте мак, з воронячих яєць не вилупляться соколи” [16, с. 121].

На жаль, гуманістичні ідеї Івана Франка в науковій літературі є ще не до кінця осмисленими, зокрема в контексті педагогічних проблем та потребують додаткових наукових досліджень. Це своєю чергою й зумовило вибір теми нашого дослідження, *метою* якого є осмислення *актуальності гуманістичних ідей Івана Франка в контексті формування освітнього простору для сучасної української молоді*.

Освітній простір, головню, творять такі суспільні елементи, як соціальні інститути. “Соціальний інститут (лат. Institutum – організація, лад) – відносно стійка модель поведінки людей і організацій, що історично склалися у певній

сфері людської життєдіяльності суспільства” [14, с. 176]. Як комплекс відповідних принципів і правил поведінки, що охоплюють певну сукупність людей та установ, соціальні інститути покликані втілювати важливі для функціонування та розвитку суспільства завдання. Вони забезпечують також належну стійкість та відтворення суспільства. Основоположними й найбільш значущими функціями соціальних інститутів є: регулятивна; функція відтворення безперервності суспільних відносин; освітня, інтегративна; комунікативна [14, с. 180].

У сучасному українському суспільстві простежуємо типові риси інституційної кризи, що полягає в дисфункції діяльності основних соціальних інститутів. Однією з її причин є перебіг складних трансформаційних процесів, що відбуваються в Україні та загалом у світі, а також динамізм розвитку сучасної цивілізації. Нездатність соціальних інститутів стабілізувати суспільне життя, низька довіра суспільства до державних інституцій потребують від соціуму нагального переосмислення та реформування інституційної гілки суспільного життя.

Зasadничим суспільним інститутом, рівно ж як і визначальним осередком формування моральних засад та переконань особистості, є сім'я. Останні десятиліття в сучасному суспільстві простежуємо тенденцію занепаду традиційних моральних норм та цінностей, що тягне за собою шлейф негативних наслідків. Перебуваючи в тісному взаємозв'язку із суспільством та будучи його невід'ємною складовою, сім'я дуже чутливо реагує на будь-які зміни, що відбуваються в соціумі, та потрапляє в поле їхньої дії. Цей процес зворотний. Відтак конче назріла потреба переосмислити моральні засади виховання в сім'ї. Вельми важливими та корисними в контексті окресленої проблеми є міркування та поради Івана Франка. Мислитель доводив, що підвалини моральності її соціальної активності закладаються в сімейному середовищі в дошкільний період. На його думку, найважливішим є вплив батьків на дитину в ранньому віці. Родинне виховання повинне ґрунтуватися на національному естві, народній педагогіці, житті народу і його традиціях, мусить вирости з його культурного стану, інакше це буде, на думку І. Франка, марна трата часу і сил. Важливо сприяти прагненню дітей до пізнання природи й життя. Виховання всебічно розвинутого покоління, переконаний І. Франко, можливе завдяки боротьбі з реальними життєвими труднощами, де очі дітей не повинні бути закриті на протилежні аргументи та докази.

У своїх творах Франко часто описував проблемні ситуації, що виникали в тогочасних сім'ях. Багато з них мають автобіографічний характер. Зображуючи їх, письменник намагався розкрити перед суспільним загалом весь той негативізм, який несуть певні проблеми і для дитини, і для суспільства загалом.

Різноаспектно аналізуючи твори письменника, доходимо висновку, що фундаментальними засадами, на яких має ґрунтуватися виховання в родині, на думку Франка, повинні бути принципи гуманізму, всебічного розвитку, трудового виховання, вироблення здатності до самостійного творчого мислення, вдосконалення моральних якостей і способу життя тощо. Традиційна українська родина, доводив Франко, повинна стати головним осередком формування духовно-моральних та національних цінностей, патріотизму, місцем прищеплення здорових норм і навичок поведінки, пошани до рідної мови, народних звичаїв і традицій тощо. Гуманістичні ідеї Івана Франка, зокрема щодо виховання в сім'ї, суголосні з тими завданнями, які стоять й перед сучасним українським суспільством.

Не менш актуальними є поради та ідеї каменяра щодо реформування інституту освіти. Освіта є визначальним агентом “становлення громадянського суспільства, і громадянське суспільство для освіти є соціокультурним феноменом удосконалення всіх сфер суспільного виробництва, а головне – всебічного та цілісного формування людини не лише як головної складової продуктивних сил, а мети суспільних перетворень в інтересах самої людини” [7, с. 281].

Зі здобуттям власної незалежності перед нашою державою постало чимало суспільних викликів та проблем, вирішити які неможливо без кардинальних змін та реформ у сфері освіти. “Потреба глибинної перебудови освіти є об’єктивною необхідністю, що диктується процесами трансформації нашого суспільства”, – узагальнює відомий педагог, науковець та популяризатор Франкової гуманістики Омелян Вишневський [3, с. 45].

Сучасна освіта, на думку філософа С. Оленича, відрізняється від освіти попередніх часів насамперед тим, “що на неї стрімголов котиться, як швидкий поїзд, глобалізм з усіма його ускладненнями і проблемами, які потребують принципово нових підходів і рішень” [9, с. 157–172]. Для сучасної України вдосконалена освіта має стати містком для вирішення багатьох суспільно важливих проблем, повинна повною мірою відновити інтелектуальний та духовний потенціал народу, який придушувався століттями різними інтервентами. Це допоможе створити всі необхідні умови для національного відродження, а також надасть можливість виходу української науки, техніки і культури на світовий рівень. Першочерговим завданням сучасної української освіти, доводить В. Скотний, має стати зміна педагогічної парадигми, головною засадою якої повинен бути розвиток в молоді неідеологізованого, гуманістичного мислення [13, с. 237].

Дослідженню проблем освіти та пошукам шляхів їх розв’язання І. Франко приділяв велику увагу. Це вилилося в написання багатьох статей та художніх творів: “Наші народні школи та їх потреби”, “Середні школи в Галичині в 1875–1883 рр.”, “Малий Мирон”, “Борис Граб”, “Отець-

гуморист”, “Учитель”, “Оловець”, “DieSchonschreiben”, “Трицева шкільна наука” тощо. У цих творах письменник правдиво й художньо переконливо описує стан тодішньої освіти, низький рівень педагогічної підготовки більшості вчителів, сміливо оголює всі недоліки тогочасного навчально-виховного процесу й водночас акцентує на важливості школи та особи вчителя як головного інструменту в навчанні, вихованні та розвитку молоді. Багато освітніх проблем, які намагається всебічно і в різному форматі осмислити І. Франко, актуальні й досі. Це надає його концептуальним ідеям щодо проблем освіти та становлення особистості певного універсалізму й позавимірності.

Іван Франко постійно наголошував, що нація без відповідної освіти, тодішній стан якої потребував кардинальних змін, у всіх її площинах “готова знову опинитися в ролі ковадла, на якому різні чужі молоти вибиватимуть свої мелодії, або в ролі кролика, на якому різні прихильники вівісекції будуть доконувати своїх експериментів” [19, с. 404]. Учитель як головний освітній інструмент має посіяти те зерно розуму, з якого повинно вирости свідоме, високо моральне та інтелектуальне суспільство. Адже “чим більше освічений, усвідомлений і зорганізований народ, тим більше можна надіятися, що великі історичні кризи зуміє перебути спокійно та сумирно, без зайвої втрати сил і зайвої жестокості” [6, с. 5].

І. Франко наголошував, що свідомість народу, здобута через освіту, стане ворогом для тих, хто несправедливими та незаконними методами здобув владу та багатство на людському поті й сльозах. А тому надзвичайно важливо зосередитися на освітній функції суспільства, суть якої полягає у вихованні та становленні молодого покоління, на пробудженні свідомості суспільства, “бо тільки в своєму власному народі” можна “знайти задатки опорної сили і кращого майбутнього” [4, с. 118].

Важливою суспільною проблемою, про яку говорив Іван Франко і яка не втратила своєї актуальності й досі, є складнощі доступу молоді до освіти. Причинами цього є зокрема складне матеріальне становище багатьох сімей, оскільки навчання у вищій школі потребує певних витрат, низький рівень підготовки в сільських школах, що унеможливило успішне проходження ЗНО, а також ослаблення громадського й державного контролю над освітніми процесами та відсутність дієвих програм підтримки тощо. На думку мислителя, “коли б всі люди працювали нарівні, не перевантажуючись, коли б кожен, крім праці, мав змогу вчитися і розвивати свої природні здібності, то неодмінно вплинув би на поверхню не один талант, не один геній, який штовхнув би “людство” сильно вперед ...” [4, с. 55].

На думку В. Андрущенка вирішити цю проблему, допоможе залучення європейського освітнього досвіду. Оскільки “європейська освіта – поступове вирівнювання можливостей у доступі до вищої освіти кожного, незалежно від

місця проживання, етнопонаціонального походження, конфесійної належності, майнового стану батьків та інших обставин” [1, с. 8]. Науковець наголошує “всі діти однакові. Усі талановиті. Усі прагнуть бути великими і знаменитими” [1, с. 8].

Надзвичайно негативним для суспільства є падіння престижу загальної та професійно-технічної освіти, головна мета якої – забезпечення соціальної адаптації молодого покоління у суспільстві, повноцінного інтегрування його в соціум. У скрутній ситуації перебуває також чимало соціально важливих професій. Яскравим прикладом може слугувати зниження престижу в суспільстві вчительської професії. Причинами цієї негативної тенденції є наднизька заробітна плата та невеликі можливості кар’єрного росту. На думку К. Попера, наша сучасна освіта є потворною: “Замість того, щоб заохочувати учня присвятити себе навчанню заради навчання, замість того, щоб підтримувати його справжню любов до предмета, який він вивчає, і дослідження, його заохочують вчитися заради особистої кар’єри, його примушують здобувати тільки ті знання, які допоможуть йому долати перешкоди на шляху до просування” [11, с. 177].

Розвиток держави та розумовий потенціал молоді почасти не реалізується через непропорційну та невідповідну підготовку спеціалістів певним суспільним запитам. Унаслідок цього значна частина випускників навчальних закладів не може знайти роботу за спеціальністю і змушена змінювати кваліфікацію, оскільки отримана ними професія не відповідає потребам часу.

Одним з найважливіших державних завдань освітнього характеру, на думку Франка, має бути створення відповідних умов для всебічної самореалізації особистості, задоволення освітніх потреб і запитів суспільства. Проблема низької освіченості в суспільстві автоматично породжує колосальну кількість проблем особистісного та загальнодержавного характеру. “Темний чоловік, пише мислитель, не може дати собі ради ні в чім, не може докопатися правди в тім, що йому говорять.... Темного чоловіка кожний одурить і залякає, він не може ніколи бути певний, в чім його право і обов’язок” [4, с. 58].

Досліджуючи генезу суспільного розвитку, Іван Франко дійшов висновку, що вирішення багатьох суспільних проблем є лише питанням часу, оскільки суспільний поступ неможливо спинити, зокрема в освітній галузі. “Ніяка система, – стверджує автор, – ніяка строгість не зможе позапирати всіх доріг живій думці, не зможе заборонити їй проникнути і в наші школи і збудити новий, більше реальний, більше науковий рух, котрого зав’язки та початки вже бачимо й тепер” [4, с. 36].

Сучасний світ переживає глобальну кризу освіти. Чимало галузей так швидко розвиваються, що сучасна освіта не встигає оновлювати знання та

методику в навчальному процесі. Половина всіх знань, отриманих студентами в університеті, за кілька років “старіють” та знецінюються, що, своєю чергою, спричинює непрофесійність працівника. Іван Франко передбачив загострення цієї проблеми та дав чимало змістовних порад щодо її розв’язання. Головне завдання освіти, на думку мислителя, – це розвинути в людини здатність та навички до безперебійного навчання та вдосконалення протягом усього життя, здатність до самостійного творчого мислення. “Власна думка! Власна духовна праця, ось у чім властива ціль гімназії!” – повторював він не раз. Знання після закінчення навчання частково загубляться, але здатність мислити, володіти своїм “мізком” залишиться, – неодноразово наголошував він [15, с. 178]. Становлення особистості, наголошує Н. Скотна, це, насамперед, її самоактивність. І виховання дієвим може по-справжньому бути тільки тоді, коли переходить у самовиховання [12, с. 164].

Одним з найважливіших завдань сучасної освіти повинно бути, на думку С. Оленича, “створення умов для розвитку й самореалізації кожної особистості в освітньому просторі, здатної навчатися протягом життя й розвивати цінності громадянського суспільства. Надання особистості певної свободи вибору є основою демократичного виховання, а відтак і формування свідомого громадянина демократичної держави” [10, с. 18].

Глибокі рефлексії над тим, які головні завдання повинні стояти перед освітою, знаходимо в повісті Івана Франка “Перехресні стежки”: “Освіта ... Що таке освіта? Чи вмільсть читати і писати – се освіта? Чи, прочитавши всі книжечки “Просвіти” і “Общества Качковського”, чоловік зробиться освіченим? Що більше, чи, скінчивши університет і одержавши диплом, чоловік робиться освіченим? Так освіченим, щоб у кожній життєвій пригоді міг собі дати раду? Щоб не робив дурниць у найближчих йому, найпрактичніших справах? <...> Ні, книжкова освіта ще не дає життєвої освіти. Неписьменний торговець може бути в життєвих справах освіченішим чоловіком від доктора філософії. Життєва освіта, ось в чім річ! Щоб чоловік привикав жити з людьми, порозуміватися з ними, солідаризуватися. Почуття солідарності між людьми – се мета ... школи” [20, с. 251]. Власне тут І. Франко дає універсальні поради, як подолати глобальну особистісну та суспільно-гуманітарну кризу.

Освіта та її значення в суспільстві є безцінними, вважав Франко. “Школа, – наголошує мислитель, – хоть і як важна та свята річ, все-таки є для людей, а не люди для школи” [4, с. 191]. Система освіти виконує одну з головних ролей у морально-етичній регуляції суспільства. Формуючи в учнів моральні якості та розуміння моралі, її засад і принципів, школа в певному контексті соціалізує людину. На думку С. Оленича, моральні принципи та

норми потрібно розглядати як невід'ємну складову соціалізації молоді [8, с. 112].

Питання морального становлення особистості в освіті не менш важливе, аніж питання соціального становлення. Поглиблений теоретичний аналіз проблеми засвідчує, що соціалізаційну складову педагогічного процесу та моральне становлення молоді не можна розглядати окремо. Ці процеси взаємопов'язані. Більше того, вони взаємодоповнюють і підсилюють одне одного. Моральні переконання людини є в певному сенсі підґрунтям її ціннісно-змістової соціальної орієнтації, а соціальність є одним із засадничих модусів залучення особистості до суспільної моральної практики. У разі виникнення в суспільстві потреби в певних ціннісних переоцінках чи вибудовування нового світогляду, саме освіта стає головним державним інструментом. Фундаментом державної політики в галузі освіти, переконує В. Скотний, повинна бути українська школа, так само як українська культура об'єктивно є основою культури в країні загалом [13, с. 245].

Виховання залежить також від особистих моральних засад і принципів учителя, його поведінки в суспільстві, до якої прикута постійна увага з боку учнів та батьків, його особистого прикладу. “Із званням учителя нерозлучно в'яжеться обов'язок говорити правду і поступати чесно, бо інакше через те терпить широкий круг людей” [18, с. 251]. Це дуже вагома та дошкульна суспільна проблема, адже загальна постава вчителя та його вплив на вихованців колосальні. Учитель повинен бути не механічним носієм знань, а суспільним авторитетом, глибоко моральною людиною, носієм вищих духовних цінностей, взірцем для наслідування.

Важливою умовою всебічного розвитку та становлення молоді має стати заохочення її до самостійної творчої діяльності, з фаховою підтримкою і постійним моніторингом. Франко-педагог був противником поводження з учнями як з малятами, бо “це до крайності доведене недовір'я і відразу до всякої самостійності, до всякого вільнішого пориву юнацької думки і почуття стане примарою, яка вбиває успішний розвиток наших середніх шкіл, спотворює розуми і характери молоді” [4, с. 172].

Весь педагогічний процес з усіма його особливостями має відбуватися в душі гуманізму, саме це повинно бути його найпершим та найголовнішим пріоритетом. Метою цього гуманістичного виховання для І. Франка, на думку Р. Вишнівського, є ідеал усебічно й гармонійно розвиненої особистості, її щастя і свобода [2, с. 34].

Вирішення назрілих та болючих соціальних проблем, втілення важливих суспільних реформ та трансформацій відбудуться, переконаний І. Франко, тільки тоді, коли для кожної молодої людини будуть створені відповідні умови для її всебічного розвитку та пробудження її справжніх людських сил. Мислитель з великою надією дивився на українську молодь і

прагнув, щоб вона стала тією високоосвіченою генерацією, яка понесла б у суспільство передові суспільні думки та ідеї, і стала тим національним проводом, без якої держава не може існувати. Звертаючись до університетської молоді, Франко дещо пафосно закликав: “Стійте твердо на тім, що ваша одинока честь, ваш одинокий обов’язок, як студентів університету, здобувати знання, науку, для несення користі і освіти своєму народові” [5, с. 2].

Мислитель постійно звертався із закликом до суспільства не проявляти байдужості до проблем школи, серйозно взятися за моніторинг освітньої системи та зробити все необхідне для вдосконалення, оскільки вона давно вже не відповідала духу і потребам часу, не давала змоги українській молоді здобувати гідну освіту [4, с. 104].

Даючи поради майбутнім поколінням, мислитель наголошував, що в молоді конче потрібно розвивати індивідуальне мислення, здатність самостійно доходити висновків. “Спрага пізнавати” мусить стимулюватися в освітньому закладі, школа повинна зробити все для того, аби світ був відкритий до молоді, а вона – до світу. Навчальний матеріал в освітній програмі має постійно поповнюватися знаннями про нові наукові дослідження та досягнення. “Виховуючи дітей від малу в поняттях розумних, поступових і научних, не треба їм затикати очей і на поняття і докази противників тих ідей, але розвивати якнайвсесторонніше їх мислення”, – наголошує Франко [4, с. 38]. Уже в ранньому віці, переконаний І. Франко, дитині потрібно подавати якнайбільше “цікавих даних про природу і людей, з котрих би вона ... вміла легко й сама виводити множество внесків...” [17, с. 193]. Це буде додатковим чинником суспільного поступу.

Молодь у сучасному суспільстві перебуває в постійному розвитку, а також є одним із найважливіших чинників соціальної мобільності. Суспільство дуже часто не встигає реформувати та вдосконалювати дію соціальних інститутів, адаптувати їх до нових викликів та потреб, що призводить до послаблення їхньої ролі в контексті покладених на них завдань.

Це потребує докорінного удосконалення інституційної гілки суспільства. Розглядаючи ці процеси крізь призму гуманітаристики Франка, доходимо висновку, що реформування соціальних інститутів має відбуватися з урахуванням усіх викликів та запитів суспільства, а їхня дія мусить бути органічною, збалансованою та взаємодоповнюваною.

Одним із важливих та пріоритетних завдань соціальних інститутів, на думку Івана Франка, повинно бути закладення в молоді механізмів саморозвитку, самовиховання, адаптації, саморегуляції та самореалізації тощо. Ці якості, на думку мислителя, повинні бути одними з головних у світі який перебуває в постійному розвитку та потребує цього від нас.

1. Андрущенко В. П. Основні характеристики європейської університетської освіти та можливості їх реалізації / В. П. Андрущенко // Філософія і методологія розвитку вищої освіти України в контексті європейських процесів / [авт. кол. : В. Андрущенко (керівник), М. Бойченко, Л. Гобунова, В. Лутай та ін.]. – Київ : Педагогічна думка, 2011. – 320 с.
2. Вишнівський Р. Іван Франко про виховання молоді / Роман Вишнівський. – Дрогобич : Ред.-вид. відділ Дрогоб. держ. пед. ун-ту ім. Івана Франка, 2009. – 81 с.
3. Вишневський О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки / Омелян Вишневський. – Дрогобич : Коло, 2003. – 528 с.
4. Дзеверін О. Г. Іван Франко. Педагогічні статті і висловлювання / [упор., вст. ст. і прим. доц. О. Г. Дзеверіна]. – Київ : Радянська школа, 1960. – 299 с.
5. ЛННБ імені В. Стефаника, відділ рукописів. – Ф. 29 (Михайло Возняк). – Од. зб. 116. – Стаття М. Возняка “Невідомий голос Франка в університетській справі”. – 3 арк.
6. Львівська національна наукова бібліотека (далі – ЛННБ імені В. Стефаника, відділ рукописів. – Ф. 29 (Михайло Возняк). – Од. зб. 736. – Промова І. Франка на вечорі в честь Шевченка 05.04.1903 року. – 12 арк.
7. Надольний І. Аналіз лідерських компонентів структурної ієрархії керівників підрозділів у вищій школі / І. Надольний // Філософія і методологія розвитку вищої освіти України в контексті європейських процесів / [авт. кол. : В. Андрущенко (керівник), М. Бойченко, Л. Гобунова, В. Лутай та ін.]. – Київ : Педагогічна думка, 2011. – С. 279–293.
8. Оленич С. Актуальність ідей Івана Франка щодо питання ціннісного змісту становлення сучасної української молоді / Сергій Оленич // Проблеми гуманітарних наук : наук. зап. ДДПУ. Вип. 18. Філософія. – Дрогобич : Вимір, 2007. – С. 84–95.
9. Оленич С. Місце і роль соціальних інститутів сучасного українського суспільства в процесі становлення молоді / Сергій Оленич // Проблеми гуманітарних наук : наук. зап. ДДПУ. Вип. 23. Філософія. – Дрогобич : Ред.-вид. відділ ДДПУ ім. Івана Франка, 2009. – С. 161–176.
10. Оленич С. Філософське осмислення освітнього чинника в процесі соціалізації студентської молоді (в системі громадянського суспільства) / Сергій Оленич // Проблеми гуманітарних наук : наук. зап. ДДПУ. Вип. 17. Філософія. – Дрогобич : Вимір, 2006. – С. 84–95.
11. Поппер К. Открытое общество и его враги : в 2 т. Т. 2. / Карл Поппер. – Москва : Феникс, 1992. – 448 с.

12. *Скотна Н. В.* Особа в розколотій цивілізації : освіта, світогляд, дії / Надія Володимирівна Скотна. – Львів : Українські технології, 2005. – 384 с.
13. *Скотний В. Г.* Рациональне та ірраціональне в науці й освіті / Валерій Григорович Скотний. – Київ–Дрогобич : Коло, 2003. – 283 с.
14. Соціологія : підручник [для студентів вищих навчальних закладів] / [за ред. В. Г. Городяненка]. – Київ : Вид. центр “Академія”, 2002. – 560 с.
15. *Франко І.* Борис Граб // Франко І. Збір. творів : у 50 т. Т. 18. – Київ : Наукова думка, 1978. – С. 177–190.
16. *Франко І.* Доповіді Міріама // Франко І. Збір. творів : у 50 т. Т. 29. – Київ : Наукова думка, 1981. – С. 116–121.
17. *Франко І.* Кілька слів о тім, як упорядкувати і провадити наші людські видавництва // Франко І. Збір. творів : у 50 т. Т. 45. – Київ : Наукова думка, 1986. – С. 187–203.
18. *Франко І.* Лист до О. Партицького // Франко І. Збір. творів : у 50 т. Т. 48. – Київ : Наукова думка, 1986. – С. 245–251.
19. *Франко І.* Одвертий лист до галицької української молодіжі // Франко І. Збір. творів : у 50 т. Т. 45. – Київ : Наук. думка, 1986. – С. 401–409.
20. *Франко І.* Перехресні стежки // Франко І. Збір. творів : у 50 т. Т. 20. – Київ : Наукова думка, 1979. – С. 173–459.

Стаття: надійшла до редколегії 29.08.2019

доопрацьована 11.09.2019

прийнята до друку 15.10.2019

ACTUALITY OF IVAN FRANKO'S HUMANISTIC IDEAS IN THE CONTEXT OF DEVELOPING EDUCATIONAL SPACE OF CONTEMPORARY UKRAINIAN YOUTH

Mykhailo Matkovskiy

*Ivan Franko National University of Lviv,
Tuhan-Baranovskoho Str., 7, Lviv, Ukraine, UA-79005*

The article explores Ivan Franko's views on the optimization of the educational space. Considering that the educational space can be the object of purposeful changes, the author analyzes different approaches to structuring the educational space and the corresponding mechanisms for its creation.

Through the prism of the philosophical views of Ivan Franko the relationship of social and moral aspects of personality formation is philosophically analyzed. The axiological parallel of Franko – the present is drawn. The article analyses Ivan Franko's views on the axiological aspects of the educational impact of family and school. The issue of moral formation of the personality in education is no less important than the question of social formation. An in-depth theoretical analysis of the problem shows that the

socialization component of the pedagogical process and the moral formation of young people cannot be considered separately. These processes are interconnected. Moreover, they complement and reinforce each other. Human and moral convictions are in some sense the basis of value-centered social orientation, and sociality acts as one of the fundamental modes of personal involvement in social and moral practice. The urgency of introducing Ivan Franko's humanistic ideas into the process of education, learning and personal development is substantiated.

The article proves the importance of reforming social institutions of the society as key outposts of forming the educational space. Franko argues that the improvement of the institutional branch of the society should take into account all the challenges and demands of society, and the functioning of social institutions should be organic, balanced and complementary. It is substantiated that one of the most important tasks of modern education should be the creation of conditions for young people in the mechanisms of self-development, self-education, adaptation, self-regulation and self-realization of each person in the educational space, capable of learning throughout life and developing the values of any civil society. These qualities, according to Ivan Franko, should be the key factors in a constantly evolving and demanding world.

Key words: educational space, Ivan Franko, humanistic ideas, social institute, youth formation, personality.